

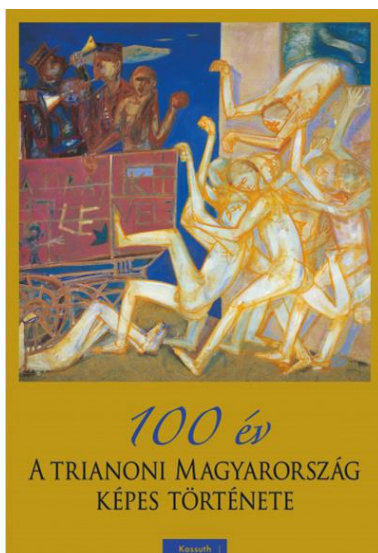
Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/hengan-kamilla-egy-mozgalmas-evszazad-sokszinusege-11-03-08/>

„Trianon 100” a Történelemt@nításban

Hengán Kamilla

Egy mozgalmas évszázad sokszínűsége

PRITZ Pál (2020): 100 év. A trianoni Magyarország képes története
(Kossuth Kiadó, Budapest, 304 p.)

A Kossuth Kiadó gondozásában 2020-ban jelent meg Pritz Pál legújabb könyve, mely a nagy háború végétől egészen az 1989-es rendszerváltásig terjedő „rövid XX. századon” vezet végig az olvasót. Az alkotás a címéhez hűen, háromszázötven képi forrást tartalmaz, mely mindegyike jól megválasztott és magyarázattal ellátott.

A szerző történész, az ELTE Bölcsészettudományi Kar Új- és Jelenkori Magyar Történelmi Tanszék egyetemi magántanára, az MTA doktora. Kutatási területe a XX. századi magyar történelem, annak külpolitikája és nemzetközi kapcsolatai. Publikációi közül kiemelkedőek Bárdossy Lászlóval foglalkozó művei,¹ továbbá a *Pax Germanica*² című könyve, mely a hitleri rendszer Európával kapcsolatos terveit mutatja be. Pritz Pál már több hasonló mű létrejöttében közreműködött, amelyekben szintén a múlt század

Magyarországot, a trianoni események előzményeit, és annak következményeit dolgozták föl.³ Így a most megjelent kötet jól illeszkedik a szerző eddigi munkásságába. A könyv érdekessége továbbá, hogy hagyományos szakirodalom lista helyett két névsort találunk. Először azon személyékét (nem csak történészek), akik az évek során hatással voltak a szerzőre, ösztönözték, látásmódjukkal gyarapították tudását. A második listában azon ifjú történészek nevét találjuk, akik doktoranduszként az egyes témák feldolgozása közben meglátásaikkal tovább tárgították a szerző szemléletmódját.

A külső méreteiben is impozáns könyv, tizenegy plusz egy fejezetre osztható. Ezek időrendben követik egymást Tisza Istvántól Antall Józsefíg. Végig tanulmányozhatjuk, hogy a Monarchia maradványait hogyan alakította át a forradalom, majd az ellenforradalom, a katonai diktatúra, és végül a kommunizmus. Bemutatja a két világháború közötti Magyarország boldogulási kísérleteit, a korszak politikusainak viszonyát a trianoni csonkításhoz és a revízióhoz, valamint az erősödő Német Birodalomhoz kapcsolódó diplomáciáját.

Visszatérő elem a földosztás kérdése, annak elodázása, mely akár mérsékelhetette volna a veszteségek mértékét. Rámutat arra, hogy a „kállai kettős” kifejezésben rögzült értékítélet csak egy mítosz, kiemelve ugyanakkor Kállay Miklós bátor politikáját, mellyel a britek tiszteletét is kivívta. Többször is olvashatunk a kiel-i találkozón nyújtott diplomáciai

teljesítményről, mely során a magyar vezetők nem tudtak mondani Hitlernek. A második világháború után a kétpólusú világban kellett talpra állnia az országnak, ám ismételten szerencsétlen geopolitikai helyzetünk miatt, egy újabb nagyhatalommal szembeni politika vált meghatározóvá. A szovjet blokk tagjaiként a következő évtizedekben a szocializmus eszménye és a hazai pártvezetés szovjet kapcsolata vált meghatározóvá. A jelenlévő szovjet haderő biztosította a rendszer stabilitását. Ezen a korszakon is végig vezet minket a szerző. A fejezetekből kiderül, hogy a Rákosi-rendszer személyi kultusza után a Kádár-korszakban hogyan vált az ország a „tábor legvidámabb barakk”-jává, majd a rendszer hanyatlása során hogyan lettek a Lakiteleken gyülekező demokratákból rendszerváltók.

A kötet különlegessége, hogy történelmünk olyan szereplőit is említi, „engedi szóhoz jutni”, akik a szerző szerint nem kaptak elég figyelmet a köztudatban. Emellett a korszak állandó hangjai is vissza-visszatérnek a fejezetek során. Ilyen például Jászi Oszkár, Ortutay Gyula, Illyés Gyula vagy Németh László. Sok tanulsággal szolgál az ő megnyilatkozásaik szemrevétele az események bemutatása kapcsán. Magyarország történetének mindig is fontos eleme volt a katolikus egyházhoz fűződő viszony. Bár nem ez a témakör kapja a legnagyobb hangsúlyt, a szerző kiemeli többek között Prohászka Ottokár, Vass József, Agostino Cassaroli és természetesen Mindszenty József hercegprímás tevékenységét is.

Az epilógus előtti különálló fejezet, mely a *Személyiség és történelem* címet viseli, külön figyelmet érdemel. Ebben a szerző tizenkét különösen fontos történelmi alakot vizsgál teljesítményük alapján. Az elemzésben két szempont jelenik meg: milyen volt a helyzetfelismerő és helyzetkihasználó képességük. Rámutat arra, ami tulajdonképpen a könyv folyamán végig kiolvasható, hogy a külpolitika döntően meghatározó az ország életében, erről azonban sokszor megfélekedezik a történelemírás, és a hangsúly a belpolitikára helyeződik.

A szerző az első oldalaktól kezdve partnerként kommunikál az olvasóval. Többször szakítja meg gondolatmenetét kiszólásokkal, melyekben az olvasót újra és újra megszólítja, felhívja figyelmét egyes események átgondolására, illetve újraértelmezésére. A könyv időrendben halad, de nem minden eseményt említ meg, több esetben csak utal rájuk. Így annak, aki a korszakot nem ismeri részleteiben, nehézséget okozhat néhány gondolatmenet értelmezése. A már említett sokszínű képi forrás mellett ki kell emelnünk a szöveges források bőségét is. A korszak több kiemelkedő alakjától olvashatunk nem feltétlenül közismert beszédekét és saját feljegyzéseket. Minden fejezetben több irodalmi idézetet is találhatunk, melyek érzékeltetik a kor szellemiségét. A versek hangulata segít jobban megismerni, hogy a kor embere miként viszonyult a jelenéhez. A szerző irodalmi műveltségét dicséri, hogy a képekhez hasonlóan az idézetek is igényesen, átgondoltan helyezkednek el a fejezetek sorai között. További művészeti ágak és képviselőik is szerepelnek a könyvben (képző- és filmművészet, ének-zene és humor), ezek bevonása is felhívja a figyelmet, hogy a történelmet nemcsak a politikusok írják, hanem nagy hatással van rá a kultúra, amely fordítva is igaz, hiszen minden időszak művészetében lenyomatként él a korszak.

Számomra a könyv azért volt különösen tanulságos, mert igazán megosztó témákon vezet végig úgy, hogy nem titkolja el a különböző nézőpontokat. Nem rest beismeri egyes államférfiak érdemeit, de ugyanakkor nem is idealizálja őket. Mindvégig eltávolodik a szélsőségektől, és nem követi el azt a hibát, hogy a cselekedeteket a végkifejlett szemszögéből értékeli. Tekintettel van arra, hogy a kor embere nem tudhatta, egy lépés mit

okozhat a jövőben. A könyv bizonyítéka annak, hogy a történelem hitelesen csak annak sokszínűségében ismerhető meg.

Történelem szakos tanárjelöltként olvasva rengeteg hasznos információval gazdagodtam, melyek jól felhasználhatók az oktatásban is. Fontos, hogy amikor történelemmel foglalkozunk, megfogadjuk a könyvben olvasottakat: „*a történelemírás bizony tudomány. A tények feltárására, tiszteletére épül. A világnézet nem lehet akadály a múlttal való szembenézésnek.*”⁴ Ez igaz a történelem tanítására is. Az aktuális korszaknak nem szabad befolyásolnia a múlt eseményeit. Mindenki alkothat önállóan értékítéletet, de a történéseket tiszta forrásból, annak teljességében kell megismertetni a felnövekvő generációkkal. Ehhez ad segítséget a kötet, ránk hagyja az ítéletet, de elgondolkodtat, és arra ösztönöz, hogy történelmünk szereplőit és összefüggéseit újragondoljuk gyarapodott tudásunk fényében.

Ezek alapján ajánlom mindazoknak, akik a téma iránt érdeklődnek, az eddigi tanulmányaikat más megvilágításba helyeznék, vagy a taglalt korszak részesei voltak. Fontos lehet a megélt változásokra reflektált szakirodalmat tanulmányozni. A kötet a XX. század áttekintésére is alkalmas, hiszen egységben látható a magyar történelem egy igen mozgalmas évszázada.

JEGYZETEK

¹ PRITZ Pál (2001): *Bárdossy László. Élet-Kép* sorozat. Elektra Kiadóház, Szeged; PRITZ Pál (2001/2019): *A Bárdossy-per. Híres politikai perek*. Kossuth Kiadó, Budapest.

² PRITZ Pál (1999): *Pax Germanica. Német elképzelések Európa jövőjéről a második világháborúban*. Osiris Kiadó, Budapest.

³ Pl. GERGELY Jenő – PRITZ Pál (1998): *A trianoni Magyarország*. Tudomány – Egyetem sorozat. Vince Kiadó, Budapest, GYÁNI Gábor – PRITZ Pál – ROMSICS Ignác – SZARKA László – TOMKA Béla (2011): *A mi 20. századunk*. Komp-Press Kiadó, Budapest;

⁴ PRITZ Pál (2020): *100 év. A trianoni Magyarország képes története*. Kossuth Kiadó, Budapest, 283.